

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A IV-A

Această prefață a fost prezentată Mitropolitului Antonie pentru ediția a III-a a romanului *Trei ceasuri în iad*¹, dar cartea se afla deja sub tipar!

¹ Nota fratelui autorului, Mihai Plămădeală:

Fratele meu a gândit și a scris acest roman în anii de claustru..., mai precis între anii 1961 și 1966, perioadă în care redevenise, forțat, laic, ca urmare a excluderii din monahism în anul 1959, pe când era în pragul absolvirii anului al III-lea de magisteriu. I-a fost refuzat dreptul de a locui la părinții săi, care aveau locuință proprie în comuna Militari, din București. Nu a primit „Buletin de București”, deci nu avea dreptul să fie angajat nicăieri în afara localității de domiciliu trecută în buletin..., care era comuna Drăceni, județul Suceava, în apropierea orașului Fălticeni! Trei ani, până în anul 1961, a fost întreținut de familie, cu sprijin periodic de la Mănăstirea Slatina și cu ajutorul preotului Ciobanu Petre (Petruș) din Drăceni, județul Suceava (acum Slatina). Abia în anul 1961, după numeroase încercări, a primit până la urmă „Buletinul de București”, dar cu drept de angajare numai ca muncitor necalificat. La început i s-a oferit un post de încălător de cărbuni la o gară din estul orașului, dar după o singură zi de muncă a fost dat afară din cauza condamnării pe care o suferise, motivul fiind simplu: șefii nu voiau să se încurce cu un „politic”. Până la urmă i s-a aprobat angajarea ca muncitor necalificat la Fabrica de Mase Plastice din București, în zona Obor. În acea perioadă locuia într-o casă de pe strada Ocolului nr. 20, casă care aparținea unei rude mai îndepărtate și care fusese părăsită de locatari din cauza riscului de dărâmare (casa, cu parter și etaj, fusese grav avariata la cutremurul din anul 1940). Peretele dinspre stradă, care stătea să cadă, era susținut de niște stâlpi de lemn, care blocau circulația pe acea stradă în totalitate. În dreptul casei se putea circula numai pietonal, pe o singură parte a străzii, și cu mare grijă. Cu sprijinul financiar al unui prieten, preotul Petre Ciobanu, al unui arhitect și prin munca întregii familii – părinți și frați –, casa a fost consolidată și adusă în starea de a fi locuită în vara anului 1960, iar strada Ocolului a fost redată circulației după 20 de ani de blocaj. A fost o mare bucurie pentru toți locuitorii străzii. În această casă, după reparație, parterul a fost ocupat de către proprietar, Vladimir Ionescu și familia sa, iar etajul, având cinci camere, din care una de trecere, a fost cedat pentru o perioadă de timp, celor care contribuiseră decisiv la reparație, adică fraților: Leonida (Antonie), Mihai și Valeriu.

Casa din strada Ocolului nr. 20 are însă o istorie mult mai interesantă. Acolo și-a scris Antonie (Leonida) Plămădeală romanul *Trei ceasuri în iad*, carte gândită în timp ce lucra ziua ca muncitor necalificat la Fabrica de Mase Plastice de lângă halele Obor și, în timpul nopților, acasă, în perioada 1964-1966. În toată

Numele primit la botez și dat de către părinți al Înalt Preasfințitul Antonie a fost Leonida.

Nu se știe ce l-a determinat pe dascălul bisericesc Vasile Plămădeală din Stolnicenii Lăpușnei să-l hărăzească pe primul său copil cu acest nume exotic și eterodox (celorlalți copii le-a dat nume comune: Gheorghe, Mihai, Nicolae, Alexei, Valeriu). Pesemne a citit și i-a plăcut vreo legendă despre viteazul erou grec de la Termopile...! Să mai amintim că acest antroponimic rar a fost preferat și de marele I.L. Caragiale (în piesa sa *Conu Leonida față cu reacțiunea*). Dar a existat și un martir creștin Leonidas – Leonida –, trecut în calendarul ortodox la 5 mai.

Adevărat este că primogenetul de la 17 noiembrie 1926, Leonida Plămădeală, a văzut lumina zilei într-o zodie deosebit de prielnică. „Vistierul bunătăților și Dătătorul de viață” l-a înzestrat cu daruri excepționale, după cum s-a dovedit.

această perioadă a fost urmărit de Securitate, prin „îngerul său păzitor”, agentul „Grigorescu Marin”, pretins prieten, care cunoștea toate etapele acestui roman. La adresa din strada Ocolului nr. 20 s-au interceptat o lungă perioadă de timp corespondența și telefonul, încercându-se chiar și o percheziție (nereușită însă).

Surprinzător este faptul că securiștii au înțeles mesajul cărții mai bine decât un reputat critic literar, autorul unei cronici publicate în „Gazeta Literară” la apariția romanului, în vara anului 1970, cronică din care se putea vedea limpede că ori n-a înțeles nimic, ori s-a făcut că nu înțelege. Numele criticului, deși ne este cunoscut, nu va fi dezvăluit.

Redau din Nota Sinteză a Securității, din 07. 08. 1966, privind stadiul acțiunii „Călugărul” (dosarul I.1015/2 C.N.S.A.S., p. 199):

[...]În legătură cu primul aspect, fiind dirijată agentul „Grigorescu Marin”, acesta a reușit să stabilească faptul că într-adevăr Plămădeală Leonida are intenția să scrie un roman și să afle din discuțiile purtate cu el că în acest roman încearcă să redea în mod simbolic situația omului, care în regimul socialist, după concepția sa, se depersonalizează – redau textual afirmația agentului.

Sursa a putut afla ce scrie în prezent Plămădeală L. Spunea că scrie despre un personaj fictiv care trăiește în Germania fascistă și care își pierde înșfățișarea, nu mai știe cine a fost. Iar când știe este pus de Gestapou să spună că nu este el. Romanul este simbolic și vrea să arate cum se depersonalizează oamenii sub regimurile totalitare (incluzând aici și regimul socialist – n.n.). Speră să fie un roman de epocă (nota ag. „Grigorescu Marin” din 27 sept. 1965)...

Semnează: lt. maj. Băjenaru Ștefan.

Romanul a apărut în anul 1970, cu sprijinul deosebit al lui Geo Bogza, și s-a epuizat în câteva zile!

Cu această onomastică și-a trăit anii copilăriei și a făcut școli-le: primară, Seminarul și Institutul Teologic, menționat și publicistic (în „Luminătorul” nr. 7-8/1937-1939, și „Gazeta B.” nr. 1261/1939). În iulie 1949, Leonida Plămădeală a ținut, din partea absolvenților Institutului Teologic Universitar din Cluj, o cuvântare remarcabilă, evidențiind certe posibilități teologice, culturale și literare („Renașterea” nr. 27-28/1949, p. 4).

În același an (1949), intrând în monahism, i s-a schimbat prenumele în Antonie. N-a renunțat însă nici la Leonida. L-a menținut și l-a folosit ca pseudonim literar când a publicat literatură, Înalt Preasfințitul Mitropolit Antonie cumulând fericit și un talent viguros de scriitor.

Leonida Plămădeală a debutat publicistic în cotidianul bucureștean „Munca”, Organ central al Uniunii Generale a Sindicatelor (nr. 6269/1968, p. 2), cu o recenzie a cărții *Studii și articole de literatură românească veche* a profesorului universitar Dan Zamfirescu, iar în „Munca” nr. 6304/1968, p. 2, a prezentat volumul *Mișcarea prozei* a lui Alexandru Oprea, atestând lecturi literare temeinice și opinii judicioase. În 1970 debutează editorial cu un roman consistent: *Trei ceasuri în iad* (Editura Mihai Eminescu, București, 403 pag., cu portret). L-a gândit și l-a scris în anii de claustru...

Autorul ne-a destăinuit că la tipărirea romanului un rol hotărâtor l-a avut academicianul Geo Bogza. Într-o lună din vara anului 1969 se aflau împreună într-o excursie pe Valea Prahovei. La înapoierea spre București, i s-a spus acestuia că în grup se afla un tânăr care a scris un roman excepțional. I-a fost prezentat noul scriitor. La insistențele covoiajorilor ca să citească manuscrisul, Geo Bogza a precizat răspicat: Primesc în fiecare an câteva sute de manuscrise literare – de nuvele, romane, poezii... – de la debutanți... Îmi este imposibil, ca timp fizic, să le citesc pe toate, altfel decât cu mari întârzieri și așteptări... Încât nu promit să

citesc romanul ce mi-l propuneți și să mă pronunț asupra calității lui decât peste un an-doi. Totuși trimiteți-mi-l!

Leonida Plămădeală i-a dus manuscrisul. A doua zi dimineață, Geo Bogza i-a spus la telefon: Domnule, ai scris un roman cu adevărat excepțional! Aseară am luat în mână manuscrisul, ca să-mi trec arunc peste el. M-a prins de la primele pagini și nu l-am lăsat din mână până ce nu l-am citit, toată noaptea, în întregime. Trebuie tipărit. Te rog să treci pe la mine, ca să vedem ce se poate face.

Leonida Plămădeală s-a dus la Geo Bogza, care i-a dat o scrisoare de recomandare către directorul Editurii Mihai Eminescu din București, unde romanul *Trei ceasuri în iad* s-a tipărit în anul 1970, în lipsa autorului, plecat în Anglia, la studii teologice doctorale.

Avea toată dreptatea academicianul Geo Bogza să fie încântat de romanul *Trei ceasuri în iad* și să stăruie pentru tipărirea lui. Romancierul Leonida Plămădeală a urmărit în romanul său *Trei ceasuri în iad* o problemă care constituia o premieră în literatura română și chiar în cea europeană și mondială: efectele unui transplant de creier uman...

Fabula, în sinteză, este următoarea: Pe front, în Războiul al Doilea Mondial, un chirurg, grăbit sau obosit, a luat creierul unui muribund (Anton Adam) și l-a plantat în țeasta altui rănit muribund (Peter Gast), care, supraviețuind, a trăit, în continuare, o viață dublă, de substituție și identificare a două persoane diferite. Fizic, biologic, la înfățișare și biografic era Peter Gast, așa revendica el că este și se numește, dar mintal, psihologic, memorial și social se comporta ca Anton Adam. Omul dublu, Gast-Adam, a creat o serie de situații complexe, contradictorii, incredibile și intolerabile, ajungând să fie socotit și tratat ca dement și scos din societate.

Romancierul Leonida Plămădeală a plasat povestea în Germania, într-un orașel din landul Bavaria de Nord, referindu-se direct la fenomenul politic hitlerist, intuindu-i și încercând să-i

explice resorturile psihologice, sociale, ideologice și etice, precum și urmările umane și sociale funeste. S-a referit, nominal, la „Führer” (Adolf Hitler), considerat și declarat „Providența Germaniei și a lumii”, la Gestapou, la orbirea colectivă și la supunerea pasivă totală.

În *Trei ceasuri în iad* este prezent și teologul Leonida Plămădeală, nu numai prin titlul romanului, preluat dintr-o apoftegma de pateric athonit, ci mai ales prin ideatica cărții, prin personajele principale clerici (preotul catolic Heiler și pastorul evanghelic Sandor), prin numeroase referiri și citate biblice – cum sunt mottourile capitolului. Fiecare capitol are câte un motto semnificativ. Din 30 de capitole ale romanului, 18 au mottouri texte biblice. Este prezent însă în roman și omul de cultură, și cititorul poliglot Leonida Plămădeală – mottourile a zece capitole sunt din Arghezi, Nichita Stănescu, Rimbaud, Rilke, Pascal, Whitman, Welles, Mirabeau, Camus, Kafka (cei străini în texte originale). Pomeniște pe filosofi existențialiști Kierkegaard, Heidegger, Bart, pe teologul ortodox Berdiaev, pe teologul indian Sandohn Sunder King ș.a. Este prezent, pe tot cuprinsul romanului, scriitorul Leonida Plămădeală, cu fantezie creatoare, cu forță de reconstituire și prezentare veridică a personajelor, cu stilul său elevat.

Romanul *Trei ceasuri în iad* s-a bucurat de opinii favorabile, atât din partea cititorilor, cât și a criticilor literari – au scris despre el „România literară” (Dana Dumitriu și V. Vancea), „Luceafărul” (Al. Ștefănescu), „Săptămâna culturală a Capitalei” (Dan Mutașcu), „România liberă” (Boris Buzilă), „Orizont” (C. Ungureanu) ș.a. „Este o carte extraordinară, așa cum nu s-a scris în literatura noastră”, a apreciat-o B.V. Anania („Noi”) – el însuși poet, dramaturg, romancier și memorialist literar de talent. În 1972 romanul s-a tradus și la Sofia, în limba bulgară.

Leonida Plămădeală n-a mai scris literatură, trecând, în decembrie 1970, la binecuvântata-i și prodigioasă-i vrednicie arhierească – Episcop-Vicar Patriarhal la Buzău (1981-1982), Mitropolit

al Ardealului (1983), dar toate cărțile, studiile, articolele și orice pagină scrisă de Înalt Preasfințitul dr. Antonie Plămădeală conțin certe carate literare. O atestă și bibliofilul și cititorul literar din rubrica personală „Semnalăm... Semnalăm...”, din *Telegraful Român*. Exemplificăm afirmația cu un fragment din articolul „Patria”, un veritabil poem în proză:

„Despre Patrie trebuie să vorbim în fiecare clipă, așa cum respirăm ca să întreținem în noi focul vieții. Patria trăiește în noi și noi trăim în ea numai dacă îi dăm viață iară și iară, fără încetare.

Patria ne dă identitate, ne scoate din starea de nimeni și de niciunde. Ce ești? – Român!; De unde ești? – Din România!

Patria ne transformă în *mulți*, în toți ca unul și unul ca toți, conectându-ne la niște rădăcini din care, trăgându-ne seva, ne simțim frați cu toți cei care își trag viața din aceeași sursă...

Sentimentul Patriei e firul nevăzut care-i leagă pe toți cei dintr-o mamă, cei dintr-un pământ, dintr-o istorie, dintr-o suferință, dintr-un ideal, dintr-o hotărâre, dintr-o jertfă, dintr-o biruință, dintr-o suflare și dintr-un sânge, dintr-o inimă a strămoșilor și a pământului. De aceea, nu poți ieși din Patrie fără să ieși din tine însuși, fără să-ți tai toate firele care te leagă de rădăcina unică, fără să-ți trădezi sângele, fără să te pui în contradicție cu toți cei din tine și cu tine însuși. Fiecare își poartă Patria în sine. Cine s-ar răzvrăti împotriva Patriei s-ar răzvrăti împotriva lui însuși. Românul s-a lăsat greu dus din Patrie, scos din acest sine mai larg decât sinele său, dar tot atât de al său: «Fie pâinea cât de rea / Tot mai bine-n țara mea!» („Telegraful Român”, nr. 13-14 1986). Adevărat și frumos scris! De scriitor!

Pr. Gh. Cunescu

I

*Glas se aude în Rama, bocet și plângere mare.
Rahila își plânge copiii și nu vrea să se mângâie,
pentru că nu sunt
(Ieremia 31, 15)*

Caterina Adam trecea în oraș drept „bătrâna doamnă Adam”, cu toate că abia împlinise 45 de ani. Umbla îmbrăcată numai în negru, în rochii din stofe ieftine, transformate și vopsite, iar pe stradă purta, fără grație, vâl negru. Nu un vâl obișnuit, de doliu, din acelea care acoperă fața fără s-o ascundă în întregime, și nici voaleta filigranată, pânza elegantă de păianjen, cu care se împodobesc doamnele distinse, ci un fel de feregea deasă, din mătase neagră, înfășurată de câteva ori în jurul capului, pe care o strângea cu amândouă mâinile sub bărbie, zgribulindu-se și iarna, și vara, fără osebire.

Își ținea capul aplecat într-o parte, căzut, ca și cum tendoanele și mușchii gâtului și-ar fi pierdut toată vloga. Umerii și-i aduna spre piept, cum faci când ți-e foarte frig și ești îmbrăcat subțire, din care pricină își desăvârșea de la o zi la alta un spate încovoiat, de bătrânică nevolnică.

Cu greu ar fi putut cineva bănuși, văzând-o așa, că fusese până nu de mult o femeie proaspătă, vioaie, demnă, o doamnă, onorând cel mai propriu înțeles al cuvântului, o frumusețe ușor gravă, cu centrul de echilibru bine luminat, de unde răspândea priviri limpezi, superioare, fără ostentație, fiind în orice împrejurare, în chipul cel mai natural, în notă autentică, cu neputință de răstălmăcit. Chiar femeile o invidiau fără răutate, dorind s-o imite și s-o egaleze. De la prima vedere te obliga s-o asociezi cu rotunjimile fastuoase, tăiate în marmură de către vechii artiști ai

Heladei. Suită de arcuri de cerc și elipse. Cultivată, odinioară, pe când conversația mai făcea încă frumusețea vieții în societate, înainte de război și înainte ca sloganurile să fi șablonizat totul, strălucise printr-un ascutit spirit de pătrundere, printr-o bogată informație, prin ponderație și echilibru. Emană un fluid de maiestrate bărbătească și impunea respect.

Acum însă își ascundea totul – frumusețea trupului și pe cea a spiritului – sub înveșmântarea aceasta neagră și ponosită, care îi dădea un aer halucinant, stătut și îngust.

Dar sub vâl, surprinzător pentru cine ar fi putut-o privi, fața ei își păstra și acum geometria nealterată și prospețimea de fruct abia copt. Vântul acela otrăvitor și implacabil, care veștejește năprasnic obrazul femeilor, instalându-se subit în plină toamnă, ireversibilă și exasperantă, pe ea, în ciuda semnelor din afară, n-o atinsese încă. Un alt vânt însă, o vijelie cumplită iscată din senin, ca vârtejurile din toiul verii, în care credința populară îl vede pe Diavolul care se înșurubează în văzduh și care culege și mistuie în înălțimile pustii tot ce întâlnește în cale, îi atinsese inima și fusese de-ajuns s-o smulgă din rădăcini, s-o veștejească și să-i dea aerul acesta de doamnă bătrână, cu mult mai devreme decât s-ar fi convenit. Apelativul care, în prezența femeilor e ocolit cu discreție, și chiar și atunci când e îndreptățit e socotit prematur și injurios, pe dânsa n-o supăra. Că era bătrână, că-și încheiasse călătoria și-și jucase rolul, era tocmai opinia pe care și-o dorea și în care se complăcea familiar. Rămășița de tinerețe o deranja și i se părea indecent s-o mai aibă și să și-o arate. Hotărâse că nu i se mai potrivește și și-o masca.

I se spunea și „bătrâna doamnă neconsolată”.

Toate acestea pentru că Anton, fiul ei, tânăr profesor de istorie, pasionat etnograf, fără îndoială un viitor universitar la modul german, informat și sistematic, cu mai bine de trei ani în urmă, în primul an al războiului, plecase și nu se mai întorsese dintr-o călătorie de studii, pe urmele unor legende din nordul țării. O plecare în plină tinerețe, ancorată într-un absurd premar-

tur și deconcertant, care sfârșise prin a se chema moarte, nume în stare să întoarcă pe dos, în mânie și în protest, cea mai dreaptă judecată, pe cel mai echilibrat dintre oameni. Sau și mai grav, cum se contura cazul doamnei Adam, în stare să arunce pe cel lovit pe neașteptate de ea într-o prostrație consimțită cu dușmănie, ca să denunțe măcar așa frumoasa ordine universală!

În gândul ei, acum, lângă cuvântul moarte nu mai putea sta cuvântul echilibru. Pentru că *moarte* e singurul cuvânt care nu e cuvânt, ci altceva. Dacă totuși uneori *echilibru* poate sta lângă *moarte*, doamna era convinsă că atunci se realizează o relație doar cu cuvântul *moarte*, și nu cu moartea însăși. Cel care e în echilibru nu e în experiența morții, ci într-o angajare verbală, undeva în afara faptului, lângă el, la suprafață. Ea, doamna Adam, era în fapt. Anton era din trupul ei și, partea aceasta prin care ea păstrase netăiate toate cordoanele, murise, și ea rămăsese în dezzechilibru. Moartea, ca o cangrenă a unui mădular al trupului ei, înainta într-însa, o cucerea zi de zi, ceas de ceas. Primise în legătură cu Anton doar o înștiințare poștală seacă, neoficială, purtând o semnătură indescifrabilă, că se prăpădise într-un accident. Venea de la un binevoitor anonim, lipsit de imaginație sau prea plin de scrupule. Nu spunea nici unde, nici când, nici în ce împrejurări s-a petrecut nenorocirea și, mai ales, nu spunea nimic despre ceea ce s-a întâmplat cu corpul, care ar fi trebuit restituit familiei. Ca și cum s-ar fi descompus într-o catastrofă inedită, pe care cine știe ce interese o voiau secretă. Se gândise și la asta, fiindcă se gândise și la alte o mie de detalii, pe care ar fi vrut să le cunoască, în legătură cu dispariția lui.

E știut că detaliile, când e vorba de moarte, chiar dacă nu consolează, întregesc cumva destinul celui dispărut, îl înscriu printre rânduilele firești ale vieții, îl îmbracă în cauze, îl așază în împrejurări mai la îndemâna înțelegerii, îl motivează, reduc din gravitatea morții, chiar dacă toți știu că orice reducere e un paliativ mincinos, de circumstanță, dar în felul acesta îi ajută pe cei care rămân să suporte despărțirea mai ușor și să uite pierderea mai repede.

lui și a cărei pildă ne-o înfățișează prin sine însuși Sfântul Vasile cel Mare. Astfel, toate lucrurile care se îmbulzesc în conștiința noastră de Anul Nou se înmănușează într-unul singur: înnoirea noastră lăuntrică prin tăierea-împrejur a inimii. Dacă, prin bunăvoința Domnului, cineva se va pregăti de Anul Nou într-acest chip, adică dacă nu va cugeta doar acestea, ci le va și împlini cu lucrul, acela va prăznui Anul Nou în cel mai desăvârșit chip creștinesc și se va pregăti să petreacă creștinește întregul an. De următorul An Nou, el va trebui doar să reînnoiască și să reîmprospăteze ceea ce a primit acum.

Sâmbăta dinainte de Botezul Domnului [*I Tim.* 3, 14-4, 5; *Mt.* 3, 1-11]. „Casa lui Dumnezeu, care este Biserica Dumnezeului Celui Viu, stâlpul și întărirea adevărului.” Prin urmare, nu avem de ce să ne rotim privirile încoace și încolo ca să aflăm cam pe unde poate fi adevărul. El este aproape. Fii în Biserică, ține tot ceea ce ține ea și vei petrece în adevăr, vei stăpâni adevărul și vei trăi potrivit lui și în el, și ca urmare a acestui adevăr te vei umple de viață. În afară de Biserica Ortodoxă nu este adevăr. Ea este singura păstrătoare credincioasă a tuturor celor poruncite de Domnul prin Sfinții Apostoli și este, ca atare, adevărata Biserică Apostolică. Alții au pierdut Biserica Apostolică și, având, din conștiință creștină, convingerea că numai o Biserică Apostolică poate cu credințioșie să păstreze și să arate adevărul, au socotit să alcătuiască ei înșiși o asemenea Biserică, și au alcătuit-o și au numit-o ca atare. Nume i-au dat, dar de adevărata ființă a Bisericii n-au putut s-o împărtășească: fiindcă Biserica Apostolică este zidită, după bunăvoința Tatălui, de către Domnul Mântuitorul, cu harul Sfântului Duh, prin Apostoli. Oamenii nu pot zidi așa ceva; iar cei ce cred că o pot face se

aseamănă copiilor care se joacă cu păpuși. Dacă pe pământ nu se află o Biserică Apostolică adevărată, nu există nici o pricină pentru care cineva s-ar osteni să zidească una. Să mulțumim însă Domnului, Care n-a îngăduit porților iadului să biruiască Sfânta Biserică Apostolică. Ea este și va fi, după făgăduința Lui, până la sfârșitul veacului: aceasta este Biserica noastră Ortodoxă. Slavă lui Dumnezeu!

Duminica dinainte de Botezul Domnului (a 31-a)¹

[*II Tim.* 4, 5-8; *Mc.* 1, 1-8]. Mai înainte ca Domnul să Se arate poporului și să purceadă la lucrarea săvârșirii iconomiei mântuirii noastre, a fost trimis Sfântul Ioan Înaintemergătorul ca să-i pregătească pe oameni spre a-L primi pe Hristos. Această pregătire consta în chemarea la pocăință; și de atunci pocăința a devenit calea spre Domnul Mântuitorul și pragul credinței în El. Mântuitorul Însuși și-a început propovăduirea prin cuvintele: „Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie” (*Mc.* 1, 15). Pocăința și credința se întăresc una pe cealaltă în cel ce caută mântuirea. Pocăința îl apasă cu povara păcatelor și îl înfricoșează cu nemertăria judecată a dreptății dumnezeiești. Vine însă credința și i-L arată pe Izbăvitorul, Cel ce ridică păcatele lumii. Cel ce se pocăiește se alipește de Izbăvitorul și, lepădând povara păcatelor prin mărturisire, aleargă cu bucurie în urma Lui, pe calea poruncilor Lui. În acest chip, credința se naște din pocăință și se sprijină pe ea. Cel ce se pocăiește se ține strâns de credință, fiindcă își simte izbăvirea. Credința trăiește din pocăință. Fără

¹ Duminica a 31-a după Rusalii; le vom numi de aici încolo, pe scurt, doar cu cifra: a 31-a, a 32-a etc. – *n. ed.*

pocăință, ea se aseamănă unui pom lipsit de sevă, uscat și neroditor.

Luni [Iac. 2, 14-26; Mc. 1, 1-8]. „Ce folos, frații mei, dacă zice cineva că are credință, iar fapte nu are? Oare această credință poate să-l mântuiască?” Drumul către credință este pocăința. Ce spun oamenii care se pocăiesc? „Am păcătuit, n-am să mai fac. Nu voi mai păcătui, deci voi trăi potrivit poruncilor.” Întrucât pocăința nu încetează o dată cu primirea credinței, ci, împreunându-se cu ea, rămâne până la sfârșit, reiese că și hotărârea aceasta – de a trăi potrivit poruncilor – rămâne în vigoare și după primirea credinței. De aceea, credinciosul, dacă a venit la credință pe calea cea dreaptă – adică pe calea pocăinței –, este un râvnitor al plinirii poruncilor sau săvârșitor al faptelor bune. Credința îi dă cel mai puternic imbold spre a face aceasta; tot credința îi dă și puterile harice trebuincioase, prin Sfintele Taine. Într-acest chip, credința ajută faptelor, iar faptele fac credința desăvârșită: căci până când omul nu împlinește lucrul în care a crezut, credința nu este credință adevărată. Credința se vedește numai în fapte, și nu numai se vedește, ci se și întărește. Faptele lucrează, la rândul lor, asupra credinței și o întăresc.

Marti [Iac. 3, 1-10; Mc. 11, 11-23]. Domnul a luat binecuvântarea de la smochinul care era bogat în frunze, iar roade nu avea – și el s-a uscat. Aceasta este o învățătură dată cu fapta. Prin smochin se înțeleg oamenii care la arătare sunt de bună treabă, iar în fapt nu sunt vrednici de laudă. Cine sunt aceștia? Sunt cei care vorbesc frumos despre credință, iar credință nu au cu adevărat, ci doar cunosc cu mintea lor cele ale credinței.

Ei sunt cei care prin purtarea lor văzută par de bună treabă, iar prin simțirile și stările lor sufletești nu sunt deloc așa, și fapte bune fac doar până când nu-și mai pot ascunde starea lor înrăutățită, iar atunci când au prilejul nu mai săvârșesc aceste fapte. De pildă, ei împart milostenie atunci când le cere cineva înaintea oamenilor; dar dacă le ceri între patru ochi, te mai și ocărăsc. Merg în biserică să se roage lui Dumnezeu și se roagă în văzul tuturor, și se roagă și acasă, ca să nu rămână de rușine înaintea casnicilor; însă îndată ce rămân singuri nici cruce nu-și mai fac, iar despre întoarcerea minții și a inimii către Dumnezeu habar nu au. Să ne rugăm ca Dumnezeu să nu îngăduie să fim așa; căci atunci osânda smochinului, de care am amintit mai sus, nu ne va ocoli.

Botezul Domnului (Dumnezeiasca Arătare)

[Tit 2, 11-14; Mt. 3, 13-17]. Botezul Domnului se mai numește și Dumnezeiasca Arătare, întrucât cu acest prilej S-a arătat în chip văzut singurul Dumnezeu Adevărat, Cel în Treime închinat: Dumnezeu-Tatăl prin glasul din cer, Dumnezeu-Fiul – Cel Întrupat – prin botez, Dumnezeu-Duhul Sfânt – prin pogorârea asupra Celui Botezat. Aici se arată și taina legăturilor dintre ipostasurile Sfintei Treimi: Dumnezeu-Duhul Sfânt de la Tatăl purcede și întru Fiul Se odihnește, dar nu purcede din El. Se mai arată aici și că iconomia Întrupării pentru a noastră mântuire a fost săvârșită de Dumnezeu-Fiul cu împreună-lucrarea Duhului Sfânt și a lui Dumnezeu-Tatăl. Se mai arată și faptul că mântuirea fiecăruia nu se poate săvârși altfel decât în Domnul Iisus Hristos, cu harul Sfântului Duh, prin bunăvoința Tatăl-